

آشربہ درآ: زندہ ازم

گلزار گجکی

بلوچی میوزک پروموترز سوسائٹی
گوادر

آشرپہ دُڑا: زندہ ازم

بے جُست ء کس اے کتاب ء یا ایشی ء بھرے چاپ ء شنگ ء ر جانک ء شنگ کت
نہ کنت، دُڑ ستیں هکت اِدارہ نیگ انت۔

آشرپہ ء دُڑا: زندہ ازم

گلزار گچلی

اسحاق خاموش

باسط شیخی

۵۰۰

جولائی ۲۰۲۱ء

۷۰۰ سد کلدار

آتار پبلیکیشنز، کراچی

بلوچی میوزک پروموٹرز سوسائٹی، گوادر

کتاب ء نام:

ندکار:

رد ء بند:

سرتاک ء اکس:

دانگ:

اولی چاپ:

نهاد:

لے آؤٹ، گرافکس ء ڈیزائننگ:

چاپ ء شنگ:

***

ISBN 978-969-23571-0-4

نچین

I	ڈاکٹر صابر بدیل خان	آشرپہ دراء زہیروک
XXII	یوسف عزیز گچکی	دلسوزیں آلمان
XXIX	ڈاکٹر تاج بلوچ	زیمیلانی بنجاء
XXXII	گلزار گچکی	دودائیک
1	بنگیج	اولی در:
11	گہول، دورہ باریک	دومی در:
20	بالادہ ذروشر؛	
23	سانگ سور، چکی پسانندگی	سیمی در:
23	سانگ سور؛	
25	چکی پسانندگی؛	
25	۱: میر شے للہ؛	
25	۲: میر دوست محمد؛	
26	۱-۲: میر آشرپ (سیمی)؛	
27	۲-۲: میر یعقوب؛	
27	۳-۲: فقیر محمد؛	
28	۴-۲: محمد حسن؛	

آشربہ دراء زہیروک

بلوچی زبان ہنداتی وڑے سے (۳) مرنیں شانکانی توکا بھر کنگ
بیت، رودراتکی، روبرکتی و زرباری یار خشتانی۔ رودراتکی چہ کلات و ہرتوبئی کوہانی
رودراتک و نیمگانہدات بیت و تاں سندھ و پنجاب و روت انت۔ روبرکتی چہ کلات و
خضدار و بگرتاں میناب و بندر عباس و روت انت۔ گوریچانی چہ نوشکی، خاران و ہمے
دماگاں بگرتاں اوگانستان و ترکمانستان و درہ پدا اے ہر سیئیں گالوارانی کھولانی
دگہ بازیں شامب و لامب است انت کہ چہ یکے دومی و کسان کسانیں توار و لبزانی
بنیاد و جتانگ بنت یا گیشینگ بنت۔

چود گنیاء ایدگہ راجانی زبانانی وڑا بلوچانی ہم نزدیک نزدیک و میتگانی
گالوارانی توکا کسان کسانیں پرک است انت و باز و ہدا اے میتگ و آیتگ و گالوار
ہم پرک کن انت یا یکیں شہر و یک بھرے و توار چہ دومی بھر و نندوکانی لبزانی
گوشت پرک کن انت و چہ میتگ و دماگ و گالوار و تواراں سرپدیں مردم ہما
ساہت و زانت کت کنت کہ اے کجام دماگ، میتگ یا بازار و مردم انت۔

پہ درور، تربت شہر و شاہی ٹمپ و کوشکلات کہ چہ یکے دومی و ۵ تا ۶ کلو
میٹر دور تر نہ بنت و چہ کرناں آیانی نند و نیاد، سور و سانگ، مرگ و پاتیا، نیادی

ھرچی یک بوتگ انت ء آست انت ء مچ ء دگار اش ہم همبند انت۔ اے دوئیں
جاگھانی مردمانی گالوارانی بازیں توار انچین انت کہ کچھ ء مردم ہما ساهت ء ساهت
سر پد بیت کہ اے شاہی تمپ ء مردمے یا کوشکلات۔

ہمے وڑا تمپ ء مند ء یازر بار ء نیمگا کلاچ ء پسنی ء مردمانی گپانی توکا ہندی یا
دگی جتائیں توار گند گاکینت۔ پد اتیاب دپی میتگاں ہم ھر یک میتگ ء بازارے ء
وتی چندے جتائیں توار آست انت، پہ درور، ہما کہ بُن ء بُنکی مید انت کہ آیانی
گالوار چہ اید گہ مردم ء کھولاں کہ چہ مکران ء کوہ ء کوچگاں اتلگ ء تیاب دپ ء جھ
مند بوتگ انت آہانی گالوارانی توکا پرک آسانی ء سراپچا آرگ بیت بلے کہ اے
چہ بازیں پُشناں ہمید اندوک انت ء وتار اھر وڑا مید گوش انت۔¹

تھنا بلوچی زبان ء توکا اے پیمیں کسانیں پرک نیست انت، دُنیا ء دُر ستیں
راج ء قومانی زبانانی توکا اے پیمیں پرک ء تپاوت گند گاکینت چو کہ بر تانیہ، اتالیہ،
فرانس، یونان، عربانی ملک ء دگہ بازیں۔

¹ اے گیر آرگی انت کہ اے وہدے زمانگاں مید یک کسبی نامے، نسلی یا کہولی نامے نہ انت۔ وہدے کرناں چون بوتگ
مردم گوشت نہ کنت بلے عرے زمانگاں ہر گس کہ دریاوردی ء کار ء گلاکش انت ء آئی پت ء پیر کی کار ہمیش
انت، آہر امید گوش انت۔ اے وہدی میدانی توکا ہوت آست، گلشی آست، دشتی ء رئیس آست، میتگل ء بزنجو ء
اید گہ مزناں بلوچ کانی مردم ہم آست انت بلے گمان ہمیش انت کہ وہدے زمانگاں میدوت یک کٹمے بوتگ کہ
تے وہدی ہم بندنی شہراں میدانی پاڑہ آست انت کہ اودا ہما بنی مید نندوک انت۔ دگہ یک دچسپیں گچے ایش
انت کہ آگاں دریاوردے مردم زگری یے بوت گڑا آہر پادی گوش انت، مید نہ گوش انت۔ بوت کنت کہ جاہے
جاہے آوتار امید ہم گوش انت بلے باز کم۔ اے ہم بوت کنت کہ چو کہ زگری بلوچ دریاوردی ء کار ء نوک انت
ہے واسطہ آہاناں پادی گوش انت بلے مازاناں کہ بازیں جاگہاں زگری بلوچ چہ بازیں پُشناں دریا ء کار ء گلاکش
انت ء آہانی روزگار ہتہ ہمیش انت بلے پد اہم آمید گوشگ نہ بنت۔ دگہ یک اہمیں گچے اے گندگ ء کیت کہ
تیاب گور ء بازیں جاگہاں نمازی دریاورداناں مید گوشگ بیت ء زگری دریاورداناں بلوچ۔ باز وہدے مردم بحست
کن انت کہ باریں پلانی میدے یا بلوچے؟ مرچی باند اگواور، پسنی ء ہے دمگاں گیشتر مید ء پادی ء لہز کار مرز بیت
بلے اور ماڑہ ء تہی وہدی ہم گوش انت کہ پلانی میدے نہ انت، بلوچے، یاسن بلوچے نہ اول، میدے اول۔

بلوچی زبان ۽ گالوارانی سر اَمے تران ۽ پندات کنگ ۽ بُنی مول ۽ مُراد ہمیش ات کہ انچوش کہ ماوتی زبان ۽ راسے (۳) مز نیں شانکانی توکا بھر کنیں ۽ پداچہ ہر یک شانکے ۽ دگہ بازیں شامب ۽ لامب گیشینیں، ہمے پیا بلوچی ساز ۽ زمیل ۽ گیدی سوتانی تھرانان ہم مردُم سے (۳) مز نیں دگی شانکانی توکا بھر کت کنت۔ بزاں رود راتکی، روبر کتی ۽ گوریچانی یار خشتانی (انچوش کہ بلوچی زبان ۽ مز نیں گالوار انت)۔ پہ درور، ساز ہمے یگیں ساز انت بلے چریشانی تارانی ساز کنگ ۽ لنگکانی دارگ ۽ گردینگ ۽ زانگ بیت کہ اے کجام دنگ ۽ ساز انت۔ ماگندیں کہ سُر وز ۽ دمبورگ تیوگیں بلوچستان ۽ یگیں وڑا است انت بلے اے سس دمگانی توکا ایشانی توار ۽ ساز کنگ ۽ وڑ ۽ نیم ہر جاگہ جتا انت۔ ہمے پیا نل انت یا نل ۽ سُر انت۔ پہ درور، اگاں مکران ۽ مردے دونلی جنگاہ بیت مردُم ہما ساہت ۽ زانت کہ اے کجام دنگ ۽ سازی انت ۽ اگاں مری گٹی یا کوہ ۽ سلیمان ۽ بلوچے نل جنگاہ بیت ہم مردُم زانت کنت کہ اے کجام دنگ ۽ ساز انت یا بوت کنت۔ ہمے پیا ایدگہ ساز انت۔

منی دل ۽ تھنائیں ساز دُھل ۽ سُر ناہانی انت کہ بلوچستان ۽ گیشتریں دمگاں یگیں وڑا جنگ بنت۔ بلے کہ دُھل ۽ چاپ ۽ ہر ج دنگ ۽ وتی جتائیں نام انت چوش کہ مکران ۽ دوچاپی، رختان ۽ دنگ ۽ سُبھت ۽ رود راتکی دنگ ۽ دریس ۽ نام ۽ زانگ بنت۔ نزاناں چیا تھنا دُھل ۽ سُر نام rhythm کم ۽ گیش تیوگیں بلوچستان ۽ یک انت بلے بوت کنت کہ چوش کہ اے مے لوڑی ۽ ڈومبانی کار بوتگ ۽ لوڑیاں تیوگیں بلوچستان ۽ دمگاں وت ماں و تا سور ۽ سانگ کنگ، آھاں وتی پت ۽ پیر کی راہبند تیوگیں بلوچستان ۽ یگیں وڑا دوم داتگ ۽ داشتگ۔

ایشی ابید مکران ۽ دنگ ۽ سوت یک کسانیں گالبدے ۽ نام انت کہ گیشتر مہر ۽ دوستی ۽ درشانی ۽ سر انت ۽ بلوچستان ۽ ہر ساز ۽ گوما جنگ بیت۔ سوت ۽ نام یا

اے ترز يا گلبند بلوچستان ۽ ايدگه دويں دمگاں بُوگ ۽ هال مارا سر نه بوتگ يا کم چه کم مناسر پدي نيست انت۔ همي پيا بلوچي شير ۽ جنگ ۽ وڙ ۽ ٻيم ۽ ترز هم اے سين دمگاں جتا جتا انت۔ مري بگئي ۽ کوہ ۽ سليمان دنگ ۽ بلوچ شير جنوکاناں لوڙي ۽ ڏومب گوش انت (مرچاں اودا هم قبائلي بلوچ، چوکه مري، بگئي، بليدي ۽ دگه گون سروز ۽ دمبور گاں شير جن انت بله وهده زمانگاں تهنا لوڙي ۽ ڏومباں اے کار کنگ) اے شيراں وتي وڙا جن انت ۽ آهاني چيهالاني وڙ ۽ ٻيم هم چه ايدگه دويں دمگاں جتا انت ۽ پجارگ بنت۔ مکران ۽ شير جن پهلوان گوشگ بنت (مرے زمانگاں که ايدگه بلوچاں هم شير جني بندات کنگ اے وتارا پهلوان نه گوش انت، شار گوش انت ۽ شاراناں، بزاں شيراني بندوکاناں، شورا گوش انت)۔

بلوچ ڏيهه ۽ ايدگه دويں دمگاني درگت ۽ مکران ۽ شير ۽ جنگ ۽ وڙ ۽ ٻيم ۽ راهبند شاهگان ترانت۔ سازه زميل ۽ ترز گيشتر انت ۽ پهلوان ۽ گوشنده ۽ زبان ۽ بيان ۽ وڙ ۽ ٻيم جتا ۽ گيشتر شاهگان elaborated انت۔ مرے زمانگاں مکران ۽ چيزے پهلوان شير ۽ راجنار و انت، بزاں که گالريچ کن انت بله پيش ۽ زمانگ ۽ پهلواناں شير ڏراما نر کنگ ۽ perform کنگ انت۔ آتهنا گوشنده نه بوتگ انت، performer هم بوتگ انت۔ بزاں شيراني جنگ ۽ وهداں پهلواناں گرينگ، کند اتيگ، سٽ ۽ دور کنگ، کوکار ۽ جاک ۽ سلوات کنگ، هگل ۽ گر ۽ نهر دد اتيگ۔ بله چه بيستمي کرن ۽ پد وهديکه بلوچاني نامداريں کھولاني مردماں هم شير ۽ جنگ پناکت ۽ وتارا چه پهلوان ۽ شار نامنگ پناکت، ايشاں شير ۽ جنگ ۽ وڙ ۽ ٻيم پھکا بدل کت انت۔ نوں شير تهنا جنگ يا گوشگ بوت ۽ شير ۽ perform کنگ هلاس بوت۔ نوں شير ۽ گالاني اهميت چه آئي ڏرامائي اهميت ۽ گيش زانگ بوت وهديکه وهداں کلا نهين پهلواناني کرا شير ۽ گال ۽ واقعاتاني درشاني ۽ انداز دويں هم بوتگ انت، چيا

کہ شیریک ڈرامہ یا epic ے ہم زانگ بوتگ ۽ شیر ۽ پیش کنگ ۽ وھدا شیر ۽ تہ ۽
گلوہ ۽ درشانی ۽ وڑ ۽ پیم ہم آلی زانگ بوتگ۔

محمد ۽ ہیبتان یک رندے یک گند ۽ نندے ۽ ماں بریکی عمان ۽ من ۽
گوشت کہ ”مابلو چیں، ماوتار اشتر تریں بلوچ سرپد بنیں، مادیوانانی توکا ہجر اوشتوکائی
شیر نہ جنگ ۽ ناں مادیوانانی توکا گشتگ ۽ شیر جنگ چیا کہ اے لوڑی ۽ آگازیانی کار
بوتگ کہ آھاں دیوانانی توکا اوشتاتگ یا گشتگ ۽ شیر جنگ یاناج ۽ سھبت ۽ سٹ ۽
دور کتگ۔ مادیوانانی توکا تھنا زوند جنگ انت ۽ شیر جنگ۔“ پھلوان محمد ۽ ہیبتان ۽
گوشتگ ۽ پداگڈی پھلوان فیضک بوتگ کہ آئی دیوانانی توکا اوشتوکائی شیر جنگ ۽
وتی ورنائی ۽ باز وھدا شیرانی جنگ ۽ وھدا کنداتگ، گریگ، هگل ۽ هوکل کتگ،
بزاں شیرانی بنداناں ہما بندانی حساب ۽ پیش کتگ وھدیکہ ماتھنا شیر جنگ۔ آئی
گوشتگ ات کہ شیر ہانوادھی چیزے بجلی ۽ سبکی چیزے نہ انت۔

ہم پیما مکران ۽ جتائی، دُوری، زیادھیں مھر ۽ بے سوبی ۽ سپر ۽ گالبد ۽ ساز
زھروک ۽ نام ۽ زانگ بیت، رودراتکی دمگاں اے پیمیں گالبد ڈیھی ۽ گوریچانی
دنگ ۽ گیشتر لیکو گوشتگ بنت۔ مکران ۽ جاھے جاھے لیکو ۽ ڈیھی دوئیں است انت
بلے اے وڑا شاھگان نہ انت چو کہ ایدگہ دوئیں دمگاں انت۔ البت زھروک ۽
استی ۽ اے دگہ دوئیں دمگاں من ۽ سرپدی نیست۔ بزاں مردم گوشت کنت کہ
زھروک مکران ۽ گیشتر یا اے بہ گوش کہ تھنا مکران ۽ دنگ ۽ یک اھمیں زیمیل ۽
گالبدے۔ مردم اگاں زھروک ۽ گیشترنگیں ۽ نامی نہیں تھرا ناں بلوچی ۽ کلاسیک
بہ گش ایت، رذنہ بیت۔ چیا کہ ایشی ۽ گیشترنگیں ۽ من اتگیں راھبندے ۽ ہر کس
کہ ایشی جنت، باید انت کہ آھما راھبندانی سرا بروت انت۔ اگاں ناں، سرپدی نہیں
گوشتاروک زھروک جنوک ۽ را ایر جن انت ۽ باز وھدا انچوش ہم بوتگ کہ

سازی یا گوشندہ چہ دیوان ء پادکنگ ء گلینگ بوتگ انت۔

بلوچستان ء لھتیں جاگہ ء ہند، چو کہ کوشکلات انت، پہ زہیروک ء بلدی
ء نامدار بوتگ انت، اود ء مردُم بلوچی ساز ء زمیل دوست بوتگ انت ء زمیل ء
تھراں سک بلدکار بوتگ انت۔ بازیں ساز گر ء پھلواناں وتی چکاسنگ ء واستہ
کوشکلات ء شنگ ء دیوان کنگ یا کوشکلات ء شنگ ء ساز ء زمیل در بُرتگ۔
کوشکلات ء بارہامن چہ مردمانی دپ ء بازیں کسہ اش کنگ انت چو کہ اود ء مردماں
باز رندا نابلدیں ء رچی پچی میں ساز گر ء پھلوان چہ دیوان ء لپارگ جنگ ء گلینگ
انت۔ پھلوان مزار ابراہیم ء یک گلگدارے ء من ء گوشت کہ آئی بازیں وھد
کوشکلات ء گوازیٹنگ ء چہ اود ء بلدکاراں زہیروک ء تھر ء زمیل در بُرتگ۔ آئی
گوشت کہ تواگاں کوشکلات ء مردمانی کرّاپاس بوت ءے بزاں تو بلوچستان ء ہر کُند
ء دمگاں شیرجت کن ءے۔ دومی جاگہ باہو ء دشتیاری ء بارہا گوشت بیت کہ اودا
ہم مردُم بلوچی پھلوان شازی ء زہیروک ء سک بلدکار بوتگ انت (فقیر شاد ء
گوں پھلواناں وتی گلگداراں اے درگت ء باز جوانیں سرپدی دیما آؤرتگ)۔

بلوچی ء ایدگہ ساز ء گالبنداںاں مردُم فوک گوشت کنت چیا کہ آھانی
یک بندیں راہبندے نیست انت ء ساز گر ء گوشندہ ء راہر وڑا آزاتی آست کہ آ
اے زمیل ء گالبنداں چوں بہ جنت بلے زہیروک ء ساز ء توکا آپابند انت کہ ہر
زہیروک ء ساز ء راہانی اسکیل ء پدا بجنت۔ زہیروک ء راہبندانی پابندی ہر پیما آلی
انت، ہمے واست ء بازیں پھلوان ء سُروزی گوش انت کہ زہیروک ء بلدی ء
واستہ ساز گر ء گوشندہ کم چہ کم تاں سی (۳۰) سالان شریں ء کلا نہیں پھلوان ء
سُروزیانی شاگردی ء بہ کنت گڑانوں آزیروکاں شری ء سرادر بُرت کنت ء ہر
زہیروک ء چست کنگ، جھل ء بُرز برگ، ایر آرگ ء کُشگ ء بلدکار بوت کنت۔

زهروک چو کہ زيملانی یک سیر ء شاہگانیں تھرے ء نام انت همے وڙا اے تھرائی
جتا جتائیں نام آست انت ء ہر یکے ء جتائیں ساز ء زيملانی وڙا اسکيل ء راہبند آست
انت۔ ساز گر ء گوشندہ آلمی ء ہمارا ہبند ء اسکيل ء پدا بر و انت۔

کلیں زهروکائی تھر ء بھر سر جم ء زانگ نہ بنت چیا کہ مئے زيمل تنی
وہدی سر جمیں وڙے ء اے پڙے بلد کار ء پولکارانی دلگوش ء دور بوتگ، سر جمیں
وڙے ء چنگ ء یکجا کنگ نہ بوتگ، آئی زيملی گیش ء گیوار کنگ نہ بوتگ، پمے واستہ
اے گوشگ گران انت کہ باریں کل زهروک چنگس انت۔ چیزے گوش ایت
بیست ء دو (۲۲) انت، چیزے گوش ایت سی ء شش (۳۶) انت ء چیزے گوش
ایت چہ سد (۱۰۰) ء برز انت۔ (جان محمد دشتی ء پدا بلوچی زهروک بُنیاد ء دو انت،
یکے بلوچی ء دومی کردی۔ آئی گوشگ ء پدا اے دوینانی پدا دگہ بیست (۲۰) ء
کساس ء شامب ء لامب آست انت۔ جان محمد دشتی ۲۰۱۹ تا کدیم ۱۱۶)۔ بلے تنکہ
اے زهروک چنگ ء یکجا کنگ مہ بنت ء ایشانی زيملی ترز نبشتہ کنگ مہ بنت تنہا
وہدا ایشانی پرک ء پچار گیشینگ نہ بنت۔ اے گوشگ آسان نہ انت کہ زهروک
باریں کل چنگس انت۔ چو کہ وہد چہ مئے دست ء گوں تیزی ء در آہان انت، همے
واستہ مئے دُرستانی راجی ذمہ جوڑ بیت کہ اے وہدی ماہرچی کہ زهروک ریکارڈ
کت کنیں بہ کنیں ء پہ باندات ء بہ پھریزیں۔ یک برے کہ ریکارڈ ء توکا ایتک انت
پدا گڑا آؤکیں باندات ء بلوچوت یادری مردُم ایشانی سراکار کت کن انت ء ایشانی
سازانی اسکيلاں نبشتھی ذروشم ء آؤرت کن انت۔

یک دگہ چیزے گندگ بیت کہ کچھ دنگ ء ورناء واندہ ہمک سُروزی ء
راؤلی جُست ء چہ آشرپ ء دڙاءِ زهروک ء کناں۔ اے بدیں گپے نہ انت چیا کہ
آشرپ ء دڙاءِ زهروک سکیں اہمیں زهروکے بلے زهروک تھنا ہمے یکیں نہ

انت ءِ همے یکیں زہیروک ءِ را گرگ ءِ دارگ ءِ ایدگہ زہیروکانی اہمیت ہلا س
 بیت کہ بلوچی زہیل ءِ واسۓ یک سکیں مز نیں تاوانے بیت۔ ما باید کہ ایدگہ دُرستیں
 زہیروکاناں یکیں وڑا اہمیت ہدیاں ءِ اے دُرستاں بہ چناں ءِ یکجا بہ کناں۔ پداھر
 وھدا کہ زہیروکے ریکارڈ کنگ بیت، باید انت کہ آئی اول سرا یا گڈ سرا ماھا
 زہیروک ءِ نام، گشندہ یاساز گر ءِ نام، جاگہ، روج یاشپ ءِ وھد ءِ پاس ءِ سال ءِ ماھاں
 ہم بہ گوشاں۔ باندا تیگیں مردُم باید بزان انت کہ اے کجام زہیروک انت ءِ گے ءِ
 کجام ساز ءِ سرا، کجام جاگہ ءِ کجام وھد ءِ پاس ءِ جنگ۔ اے مئے راجی مڈی انت ءِ
 راجی امانت انت ایشانی پھریزگ مئے راجی ءِ جھانی ذمہ انت۔

گلزار گچکی وتی کتاب ءِ واسۓ پٹ ءِ پول ءِ وھدا اے درگت ءِ بازیں
 جُست ءِ پُرس کتگ ءِ بازیں سرپدی دیما آؤرتگ انت چو کہ چیزے زہیروکانی نام
 چون بندگ بوتگ انت ءِ اے نامانی بنیاد چون انت بلے چو کہ گلزار گوش ایت،
 اے نامانی سراتن وھدی ہچ پیہیں تپاک نیست ءِ اے گوشگ گران انت کہ اے
 باریں گوں ہمے نام ءِ ہند ءِ دمگاں، چو کہ بشکردی، رودباری، زِرکتی، یا گوں
 ساز گر ءِ گوشندھاں، یا ہمے نامانی شیراں بندوک بوتگ انت یا ساز گر ءِ گوشندھاں
 چہ وتی پیریناں اے زہیروک اش کتگ ءِ در بُرتگ ءِ پدا جنگ انت؟ بزاں اے
 گوہن ءِ کدیمیں زہیل انت کہ مارا پشت ماں پشت آھان ءِ سر بوتگ یاناں۔ چیزے
 زہیروکانی نام کہ گوشندہ ءِ ساز گرانی نامانی سرا انت آھانی بارھا مردُم ہمے گمان
 کت کنت کہ اے ہمے مردماں اول سرا جنگ انت یا گوشگ انت ءِ رنداھاہانی
 نامانی سرا مھشور بوتگ انت بلے اے درگت ءِ ہم ہچ ہبر ءِ گمان الہی نہ انت چیا کہ
 چو ہم بوت کنت کہ ایشاں ہمے زہیروک چہ دگہ کسے ءِ اش کتگ ءِ جنگ انت ءِ
 مردماں ہا ہنی مردُم یاسازندہ ءِ نام نزانگ یا بیھاں کتگ ءِ رندی جنوک ءِ نام ءِ سرا

ایشاناں جاگہ پہ جاگہ جنگ ء مہشور کتگ۔

اے ہبر پگائیں ہبرے کہ زہیروک چہ کرناں بوتگ ء آہان انت۔
نوکیں کسے ء یک نوکیں ترزے، زمیلے جوڑ کتگ ء وتی نوکیں زہیروکے جوڑ کتگ
بلے اے زمیل ء جند آلم ء چہ کرناں پیداک بوتگ۔ ہمے زمیل ء ترزے زند گیری ء
گمان ہمیش انت کہ آشرب ء دُرّایا بیگم یاد گراں نوکیں زہیروک جوڑ کتگ، ء
وہدیکہ ساز گر ء گوشندہاناں اے نوکیں ترزے زمیل دوست بوتگ، آیاں ایشاناں
در بُرتگ ء میتگ پہ میتگ ء مراکش پہ مراکش ہما جوڑ کنوک ء نام پر بستگ ء جنگ۔
ہمے پیما یک زہیروکے ء نام سرنائی انت۔ گمان ء ہمے کیت کہ یک بلد کاریں سرنائی
یے ء سرناء سرائے زہیروک جنگ ء پیدا اید گہ ساز گر ء گوشندہاناں دوست بوتگ
ء آہاں ایشرا پداھر جاگہ کہ جنگ سرنائی یا سرناء نام داتگ بلے آپسوز کہ ہما سرنائی
ء نام گار ء بیگواہ بوتگ ء پما سرنہ بوتگ۔

پیش ء زمانگاں گوشندہ ء سازندہ باز بوتگ انت ء مہلوک ء راہم ساز ء
زمیل ء ہب ء واہگ گیشتر بوتگ ء ریڈیو ء ٹیلیویشنائی نہ بوگ ء سوب ء ساز ء زمیلی
دیوان گیشتر بوتگ انت۔ پھلوان ء سوتی ہر وہدا سور ء بُروک، ہامین ء جوپاگ، ء
اید گہ شادھی مراکشاں ساڑی بوتگ انت ء وتی ازم اش در شان کتگ، پمے ہاترا
کوہنیں مڈی ء چہ یک نسلے ء دومی ء سر بوگا آسانی بوتگ ء نوکیں ساز ء گالبد دیمہ
اتلگ انت۔

ہمے پیما مردم گمان کت کت کہ آوہداں ہر دنگ ء وتی دنگی زمیل
بوتگ انت کہ اگاں دگہ دگے ء سازندہ ء گوشندہاں در بُرتگ ء دگہ جاگھاں جنگ
انت ہما بُنی جاگہ ء نام ء سرا گوشنگ انت چو کہ اے بشکر دے زہیروک انت، اے
زر کتگی انت، اے رودباری انت ء ہمے پیما۔ گلزار نبشتہ کت کہ واجہ محمد ء ہیبتان ء

گوشتگا بشکر دے زہیروک گوں بشکر دے شیرء بندوک انت کہ ملا موسیٰ ءہمے ترزء جنگ
بلے مردُم گوشت نہ کنت کہ باریں اے ہمے پییم انت یاناں، چیا کہ مردُم ء گمان ء
کیت انت کہ بوت کنت کہ اے گوں ہما دنگ ء نام ء بندوک بہ بیت۔ سروز ء
تارانی نام ء ہم چیزے زہیروکانی نام ایر انت چو کہ ٹٹ، میان ء زہیروک ء دگہ۔
گمان ہمیش انت کہ اے زہیروک ہمے سیمانی سرا چست کنگ، جنگ ء گوشتگ
بوتگ انت بلے ایشی سازندہ ء گوشتدھے گوشت کنت، ماچہ اے دویناں ہچ نیاں۔
زہیروک ء یک دگہ اہمیں کردے مکران دنگ ء بلوچی شیر وندی
بزاں پھلوانی شیر جنی ء توکا بوتگ۔ مکران ء دنگ ء شیرانی جنوک پھلوان ء نام ء
زانگ بنت کہ ایشی بُنی مانا، مئے گمان ء ”بامردانی کردانی سرا بستگیں شیرانی
جنوک“ انت، (پھلو = بامرد، بھادڑ ء وان = وانوک۔ پھلو + وان = پھلوان)۔
انگریزی ء مردُم ایشی ماناھا Singer of heroic deeds گشت کنت۔

مکران ء دنگ ء شریں پھلوان ہما زانگ بنت کہ آوتی شیراں چیہال پہ
چیہال کت بکن انت کہ اے چیہال زہیروکانی سرا بنت۔ نامی نیں پھلوان وتی
شیراں بندات گوں زہیروک ء زیمیل ء کن انت ء بازیں وھدا شیر ء ہلاسی ء گڈی
بند ء ہم گوں زہیروک ء جن انت پدا شیر ء نیام ء وشن گٹ ء بلدیں پھلوان شیراں
چیہال پہ چیہال کن انت کہ اے دُر ستیں چیہال زہیروک ء زیمیل ء سرا بنت۔
شب ہرچی کہ دیما رواں کنت پھلوان ء گٹ ہمے پیما پچ بوھان بیت، سروز ء سیم
گرم ء ٹرند تر بوھان بنت ء شیری دیوان ء مردُم گچینی بوھان کن انت نوں اے
وھداں پھلوان وتی زور ء سرا کیت انت ء زہیروک پہ زہیروک کنت، البت رچی
پچی نیں پھلوان شب ء کجام پاس ء یگیں وڑا جنان کنت ء روت، آ زہیروک نہ
کنت۔ بازیں زہیروک نزان انت ہم یاگٹ اش ہمراہداری نہ کنت۔ ہما

زہیروک کہ جھل ترانت آشپہ اولی پاساں جنگ بنت ۽ ہما کہ برز انت ۽ آہانی
جنگا سروز ۽ سازانی گرم گرگ ۽ تژند بوگ الی انت، آشپہ گڈی پاساں جنگ
بنت۔ سازاگاں جھل بہ بنت گڑا برزیں زہیروکاں کش ات نہ کن انت ۽ پھلوان ۽
رانیم راہ ۽ ذروہنت۔ بازیں پھلوان ۽ سروز ی گوش انت کہ چیزے زہیروک ہما
وہدا جنگ بنت کہ سروز ۽ سیم ۽ وتی دواز دھمی پیچ وارنگ بزاں دواز دہ شیریا
پسل (session) پیسر ۽ جنگ بوتگ ۽ ہر شیریا سیشن ۽ پد سروز ۽ سیم تژند کنگ
بوتگ انت ۽ نوں دواز دھمی ۽ پد سیم وتی گڈی سند ۽ رس انت۔ نوں اگاں چد ۽
گیش تژند اش بکن ۽، گڑا سد انت۔

دگہ یک چیزے ۽ گوشگ الی انت، آایش کہ مرے زمانگاں زہیروک
۽ زیمیل ۽ بینجو، نل، سرنہا، ہارمونیم ۽ دگہ سازاں ہم کش انت بلے اے زانگ الی
انت کہ زہیروک ۽ بنیادی ساز تھنا سروز بوتگ۔ شریں پھلوان سروز ۽ دمبورگ ۽
آبید گوں دگہ چچ سازاں زہیروک ۽ شیر نہ جن انت ۽ شریں زہیروک چہ سروز ۽
آبید گوں دگہ چچ ساز ۽ کشگ ہم نہ بیت۔ تھنا سروز ۽ توکا اے تو ان است انت کہ آ
گوشندہ ۽ گٹ ۽ پڑ ۽ برزی ۽ نہ تھناشت بہ کنت بلکین آہر اسر ۽ سرکت بہ کنت ۽
پدا جھلا آورت ۽ رس اینت ۽ کت بہ کنت۔

زہیروک ۽ راہبند ایش انت کہ اول سراسر سوزی پندات کنت، سروز ۽
کہ پندات کت گڑا زہیروکی آہرا گپیت، پدادوئیں ہواری ۽ برز ۽ رؤانت، رؤانت
تاٹل ۽ سر بنت۔ ٹل ۽ کہ سر بوت انت گڑا زہیروکی وتارا دارایت ۽ سروز انگت
۽ برز ۽ روت۔ پدا سروز ایر آہگ پنا کنت ۽ زہیروکی آہرا گپیت گوں۔ پدا
ہواری ۽ جھلا کانت تا زہیروکی زہیروک ۽ ساری ۽ کش ایت ۽ سروز آئیگی
پشت ۽ زہیروک ۽ کش ایت۔ مردم گوشت کنت کہ ادا سروز ۽ کار زہیروکی ۽

پاسبانیء ہمراہداری کنگ انت۔ سُر وزی ہند ات ء راہ ء پیچ کنت، پدا آئیگی
زند گیری ء کنت ء گڈ سراز ہیروکی ء رالوگ ء ر سین ایت ء نوں وتاراچہ وتی ذمہ ء
آزات زانت، بزاں سُر وزی گوشندہ ء باڑی گارڈ ء پاسبان ء وڑا انت۔

زہیروک ء بارہا پر و فیسر ژان دورینگ نبشتہ کنت کہ بلوچی زہیروک چہ
ایرانی ”مقام“ ء ہندی ”راگ“ ء جتاوتی یک پچا ء زیملہ ء واہند انت کہ آہراوتی
جندہ یک مرکزے است انت کہ چہ اے دویناں جتا انت۔ آگوش ایت:

Baluchi music has a specific flavor between India and Iran, between Maqam and Raag.” (Jean During, “The Baluchi Zahirig”, p. 1).

آدیتر از ہیروک ء بارہا گیشیں سرپدی دیان ء گوش ایت:

A Zahirig as a mode is characterized by a certain amount of traits:

-Almost all of them fit into a chromatic scale of 12 semi-tones.

-The majority of the Zahirigs are heptatonic yet a few important Zahirig are hexatonic, pentatonic motives are sometime found.

-Each Zahirig evolves in a range covering between one octave and one octave plus a sixth; it also spends on the singer's ability.

-In all of the Zahirig performances, the fundamental appears in an obvious way, at least in the conclusive section.

-several important Zahirig combine two scales or more, or include modulating section.

گیشتریں سرپدی دیانء پرو فیسر دورینگ دیمتر گوش ایت:

A Zahirig can be identified immediately thanks to a few modal features such as its initial note (s) in relation to the fundamental, very small characteristic motives of 2 or 3 notes, or its general scale.

Each Zahirig has a very specific structure, with initials, finalis, profile, (one could say a sayr) modulation and obligatory motives. In this respect, each Zahirig is more or less a composition which allows for a great margin of interpretation, but it can also just be performed in a stereotyped and reduced way (Jean During, "The Baluchi Zahirig as a modal landscape and the Emergence of a classical Music", pp12).

دورینگ گوش ایت کہ پہ بلوچاں زہیروک ہما حساب ء اہم انت
انچوش کہ پہ عرب ء ترکاں "مقام" ء پہ ہندوستانیوں "راگ"۔ بلے آئے ہم
گوش ایت کہ چو کہ تنے وھدی زہیروک ء سراکار نہ بوتگ ء بلوچ سازندہ ء گوشندہ
وت ناوانندہ انت، بلوچی ساز ء زیمیل ء اے تھرچہ جھان ء ساز بلدانی چٹاں چیر ء
اندر منتگ۔ آوتی تجربگانی بنیاد ء گوش ایت کہ گیشتر سُر وزی یکے یا دو ء گیشتر
زہیروک نزان انت ء اگاں بزان انت ہم، آھاں سر ء چیر کن انت یا چست ء
چہ یک زہیروک ء کن انت ء ایر ء کار انت گوں دگہ زہیروک ء۔ آ گوش ایت
کہ تھنا ہا سُر وزی کہ گوں پھلواناں ساز جن انت آ چیزے زہیروک زان انت بلے
چو شیں سُر وزی ہم باز نہ انت۔ کراچی ء ہد امرزی استاد کریم بخش سُر وزی ء
ھوالہ ء ژان دورینگ گوش ایت کہ کریم بخش زہیروک ء رایک ڈرچکے ء درور ء

پیش کتگ۔ اَنچوش کہ ذر چک بُنا کیلے ءُ بُر زاشامب ءُ لامب انت، ہمے پیماز ہیروک
ہم بُنیاد ءُ کیلے بلے پداشامب ءُ لامب کش ایت ءُ باز تھر ءُ جوڑ بیت۔

زہیروک ءُ ہمدپ ءُ ہمتبیں زیمیل ءُ گالبد بلوچستان ءُ ہمسائگیں
او گانستان ءُ ایران ءُ ہم اش کنگ بوتگ انت۔ کیلیفورنیا یونیورسٹی ءُ گوستگیں

پروفیسر Lorraine Sakata نبشتہ کنت کہ او گانستان ءُ گوریچانی دَمگاں ماں

بدخشان ءُ ستغان ءُ زیمیل ءُ گالبدانی یک تھرے ءُ نام ”فلک“ انت کہ ہندی مردُم
ایشی ماناھا ”آزمان“ گوش انت بلے وھدیکہ مردُم گیشیں جُست کنت گُرا گوش

انت کہ ادا فلک ءُ بزانت آزمان ءُ مردُم سراکھر بُوگ ءُ سمت ءُ بھت ءُ چچی بُوگ

انت۔ فلک ءُ بزانت ءُ مردُم گموار بُوگ ہم دیمنت۔ اے گمواری ہما وھدا بیت

کہ مردُم چہ وتی دوست ءُ آریزاں جتا بہ بیت، چہ وتی ملک ءُ دیار ءُ کھول ءُ دُور ءُ گستا

بہ بیت ءُ جھانی گم ءُ اندوھانی آماج بہ بیت کہ مردُم ءُ راوتی بے وسی ءُ مردُمانی یات

بے تاھیر بہ کنت ءُ مردُم چہ وتی جوز گانی زور ءُ فلک تھر ءُ گالبد چہ وتی دل ءُ تہ ءُ بہ

کش ایت۔ فلک یک زیمیل ءُ نام ہم است انت ءُ گالبدے ہم۔ سکا تا گوش ایت کہ

فلک زیمیل ءُ چار، پنج شانک انت کہ ایشانی توکا کیلے ءُ نام ”زہیری“ انت، بزماں

پریشان ءُ گموار بُوگ۔ (Sakata 1983, pp. 53 and following; also Mark Slobin 1870)

ہمے پیمایران ءُ یک گالبدے ہم است انت کہ آھرا ”غریبی“ گوش

انت۔ غریبی چو بلوچی زہیروک ءُ بدخشی فلک ءُ وڈا زند ءُ جنجالانی آماچی، دراں

ڈیھی، چہ دوست ءُ آریزاں دُوری، ءُ مھرے بے سوبی ءُ مارشانی درآنگازی ءُ گالبد

انت۔ غریبی ءُ جنگ ءُ وڈے یم ہم کم وگیش چو بلوچی زہیروک ءُ وڈا انت۔ کولمبیا

یونیورسٹی نیویارک ءُ پروفیسر اسٹیفن بلم نبشتہ کنت کہ غریبی گالبد گیشتر ہماھانی

گالبند انت کہ آچہ وتی مُلک ء دیار ء دُور انت۔ بزاں وھدیکہ توجہ وتی مُلک ء مردماں
دُور بوت ءے، تو گریب بوت ءے بلے کہ وتی مُلک ء تو بادشاھے بہ بے۔ گریبی
گالبند گُردستان ء ہم ریکارڈ کنگ بوتگ انت کہ اودا ہم ہمے پیمیں جاور حالانی توکا
گوشگ بنت کہ مئے زہیروک انت (پہ گیشیں سرپدی ء بچارات پہ ایران ء غریبی ء
Stephen Blum 2002 ء پہ گُردستان ء غریبی Allison 1996)۔

آشربہ دُراہیروکی زہیروک ء یکے چہ نامدار تریں نامان انت کہ آئی نہ
تھنا زہیروک جتگ، آئی زہیروک ء راکِ نوکیں زیمیل ء تائے ہم بکشاتگ ء وتی
نام ء رابلوچ راجد پتر ء نمیران کتگ۔ اَلَم ء دگہ بازیں سازندہ ء گوشندہ ہم بوتگ
انت کہ آھاں زہیروکاناں نوکیں تام ء زیمیل داتگ بلے ہمے گندگ بیت کہ اے
دُستیں نام وھد ء مُجانی توکا چیر تراتگ ء بیگواہ بوتگ انت۔ میر آشربہ ء ابید بیگم نامی
یک بلوچ زالے ء نام ء ہم۔ گر انت بلے بیگم شاید وشن گوشے بوتگ ء آئی نام ء سرا
کجام یک زہیروکے ء بارہا مارا سرپدی نیست۔ ماچشیں زہیروکے نہ اش کتگ کہ مارا
آپہ بیگی زہیروک ء نام ء گوشگ بہ بیت بلے کہ بازیں پھلوان ء سُر وزی گوش انت
کہ بیگی نام ء زہیروکے ہم است (کَلز آر گچکی بیگی سرا بازیں پٹ ء پول کتگ ء آ
ہم گوں من تپاک دارایت کہ آئی ہم بیگی نام ء زہیروکے اش کتگ بلے چہ ہچ
سازی یا گوشندہ ء چشیں زہیروکے نہ اش کتگ کہ آھرا بیگی زہیروک گوشگ
بوتگ۔ (ٹیلیفونی گپ ء ثران، ۱۱ فروری ۲۰۲۱ء)

میر آشربہ چہ مکران ء گچکی ہاکم کٹم ء بوتگ کہ آوھدی دنگ ء سردار ء
سروک بوتگ انت پے واستہ آئی شیر ء زہیروک پہ زَر و مال یا پہ روزگار نہ جتگ۔
آئی گٹ وشن بوتگ ء آھرا زہیروک ء ہُٹ ء دوستی باز بوتگ۔ آئی وتی دل ء تب ء
واھگ ء زہیروک جتگ ناں کہ پہ سور ء بُروک ء دگہ مراکشاں پہ زَر و مال ء۔ اے

پہا آھر امر دُم پھلوانے گوشت نہ کنت چیا کہ پھلوان ہمانت کہ آشربہ جُنی ء راوتی
روزگار ء کسب جوڑ کن انت ء گوں گیشینتگیں سازاں میتگ پہ میتگ یا مراکش پہ
مراکش گردانت شیر جن انت ء داد ء دھش گرانٹ۔

اے درگت ء یک کسھے ء آرگ مئے گپ ء گیشیں مُمک دنت۔ چوش
ات کہ ۱۹۸۹ء من ثربت ء گوں واجہ یوسف عزیز گچکی گلگداری دیوانے کتگ
ات۔ آوہدی من پھلوانی شیر جُنی ء سراپہ وتی پی۔ ایچ۔ ڈی ء واستہ پٹ ء پول کنگا
اتوں۔ اے گلگدار ء پھلوان ء شارانی سراگپ ء اتیں۔ واجہ ء میر اشربہ ء سرا
یک کسھے کت پہ اے پیش دارگ ء کہ ہمگ وش گوش پھلوانے نہ انت چیا کہ
پھلوانی یک کسبے۔ آئی سہ کت کہ یک رندے میر اشربہ ء سردار مہراب خان یک
جاھے روگا بنت (شاید مرچی باندات ء روبرکتی مکران ء جاگاھے بیت کہ آزمائگاں
مکران ء بلوچستان یکے بنت۔) رندا انگریز سیمسر جوڑ کن انت، بلوچانی سینگ ء سرا
بھر ء بانگی سنگے یک کن انت ء بلوچانی دیار ء را بھر ء بانگ کن انت (وتی منزل ء سر
بوگا ساری آہاناں شپ گپیت۔ نزدیک ء یک میتگے درابیت بلے چو کہ شپ کمئیں
پشت بیت ء آہاناں اے میتگ ء پچاروک نہ بیت آھے شتور کن انت کہ چہ میتگ ء
کمئیں گستاوتی بُندر ء بہ گریں ء شپ ء ہمیدابہ گوازیں۔ سردار مہراب خان میر
اشربہ ء گوش ایت کہ ادامنا تراگزن دور دنت بیا کمئیں میتگ ء نزدیک تر ء وتی بُندر
ء گراں کہ بلکیں کسے مئے آھگ ء سٹی بہ بیت ء ماراشامے بدنت۔ میر اشربہ گوش
ایت شام ء ذمہ منی سر انت، تو بے گم بو، منی ہمراہی ء تو ہم شام ء نہ و پس ء۔

گوش انت کہ آوتی بُندر ء گرانٹ، بار ء بُنگاں ایر کن انت ء وتار اگیگ ء
گور کن انت۔ نوں میر اشربہ بُنگ ء تیکہ دنت ء زہروکے دپ ء کنت۔ زہروک
ء دپ ء کنگ ء دیر نہ گوزایت کہ میتگ ء مردُم، جنین ء مردین ہوار، کم کم ء آہان

۽ مُچ بوهان بنت۔ یک ۽ دوزہیروک ۽ پد میر اشرب چارایت کہ میتگ ۽ کم ۽ گیش
توگیس مردُم همید ائتگ ۽ مُچ انت آ زہیروک ۽ جنگا بند کنت۔ چہ میتگ ۽ مردماں
یکے گوش ایت، ”پهلوان زہیروک ۽ بند مکن، ماتئی زہیروک ۽ گوشدار گائنگاں۔“
اشرب پسه دنت، ”واجه من پهلوانے نہ اوں۔“ پد امرد گوش ایت، ”شریں شار
زہیروک ۽ بند مکن۔“ پد امیر اشرب گوش ایت، ”واجه من شارے ہم نہ اوں۔“
سیہی براں مرد گوش ایت، ”شریں واجہ زہیروک ۽ بند مکن۔“ نوں میر اشرب
گوش ایت، ”واجه ۽ لاپ هورک انت، واجہ چوں زہیروک جت کنت۔“ هادمان
۽ مردے تچان کنت، وتی لوگ ۽ روت، گوچے کش ایت برتج ایت، ورگ جوڑ
کنت ۽ کارایت۔ اے ورگ ورانت، هلاس کن انت، نوں میر اشرب گوش ایت
کہ نوں واجہ لاپ سیر انت ۽ واجہ ۽ دم برتگ، واجہ زہیروک جت نہ کنت۔ میتگ ۽
مردُم هر کس پادکیت ۽ دیم پہ وتی لوگاں روت۔

همے وڑیں کسھے گلزار هم وتی کتاب ۽ آورتگ ۽ گلزار ۽ اش کنگ ۽ پدا
اے سرباز ۽ لوادی نامیں جاگاھے ۽ بوتگ۔ فقیر شاد ۽ اشرب دُڑاء سراوتی نبشتانکے
۽ هم همے پیمنیں کسھے آورتگ بلے فقیر شاد ۽ اش کنگ ۽ پدا اے تیاب دپ ۽ میتگ
بوتگ ۽ اے کہ میر اشرب تھنا بوتگ، دگہ همراھے گون نہ بوتگ (فقیر شاد ۲۰۱۸ء
تاکدیم ۱۳ ۽ ۱۴)۔ اے برز ۽ کسہ کجا بوتگ، میر اشرب تھنا بوتگ یاگوں سردار
مهرآب خان ۽ یادگہ کسے گون بوتگ، مارا آئی سرا اے وهدی گپ کنگی نہ انت۔
چیزے کہ ماگوشگ لوٹاں، آایش انت کہ میر اشرب وتارا پهلوانے نہ گوشنگ چیا
کہ پهلوان هما انت کہ آھانی کار ۽ کسب شیر جنی انت۔

میر اشرب ۽ شاری کنگ ۽ بارها هم مے کر اپگائیں حال نیست۔ بازیں
گوش انت کہ آئی شاری هم کنگ ۽ فقیر شاد ۽ پدا آمز نیں شارے هم بوتہ۔ آ

نبشتہ کنت؛ ”میر اشربہ دُڑا تھنا یک وش گُشتے (پھلوانے) نہ بوتہ، بلکیں پک
جوانیں شاعرے ہم بوتگ۔ مئے پٹ ء پول ء رد ء ھمیچک کہ آبلاہیں و شگشتے
بوتہ، ھمیچک آبلاہیں شاعرے بوتہ۔ بلئے آئی ء و شگشتی ء آئی ء شاعری چیر
ترینگ۔“ (فقیر شاد، تاکدیم ۲۶) دومی نیمگا گلزار ء پٹ ء پول ء پدا میر اشربہ شیر
ہم پرستگ بلے آمز نیں شاعرے نہ بوتگ۔ آئی پہ و شگشتی ء زہروک ء نام
دراؤرتگ، ناں کہ پہ شازی۔ چیا کہ تنے وھدی مارا اشربہ دُڑا ء نام ء چشیں
شازی ء دست نہ کپتگ کہ مردُم آئی شازی ء بارھاسر جمیں چیزے گوشت بہ
کنت۔ البت چیزے بند دست کپتگ بلے چہ اے بنداں اے گوشت گران انت
کہ باریں آئی شازی چون بوتگ؟

چہ بُرز ء ثران ء مئے مول ء مراد ھمیش ات کہ اشربہ دُڑا بلوچی
زہروک ء یکے چہ مستریں نامان انت بلے دلپردی ء گپ ایش انت کہ اے مزن
نامیں کردار ء سراچہ گلزار گچکی ء اے کتاب ء ساری ھچ پیہمیں جوانیں پٹ ء پولی
کارے کنگ نہ بوتگ۔ اے اولی کار انت کہ ایشی توکا اشربہ ء زند ء ازم ء سرا
سر جمیں وڑے ء پٹ ء پولی کارانی آسر دیمآرگ بوتگ انت ء آئی زند ء گیشتریں
پھناتانی سرا جوانیں وڑے ء ثران کنگ بوتگ۔ چد ء پیش چیزے مردماں میر
اشربہ ء سراچیزے نبشتانک دیمآرگ بلے اے کاراناں مردُم ھچ وڑا سر جمیں
پٹ ء پولی کار گوشت نہ کنت (فقیر شاد ء کارالم ء جوانیں پٹ ء پولی کارے بلے آتھنا
یک نبشتانکے، واھگ انت کہ آوتی کار ء دیمتر ء بارت ء کتابی ذروشم ء دیماکارایت)۔

اشربہ ء سرا گلزار گچکی ء اے کتاب پہ بلوچ راج ء زمیل دوستاں یک
سکلیں مز نیں ٹیکی یے ء پہ بلوچی زبان ء ساز ء زمیل ء یک بے بھائیں مڈی یے۔
اشربہ دُڑا کہ آئی زہروک مرچی تیوگیں دنگ ء پچاروک انت اے اولی رند

انت کہ گلزار آہر اوتی وانوکانی دیم ۽ پیش کتگ۔ اے کتاب ۽ وانان ۽ مردُم اے
گندایت کہ گلزار ہچ چشیں سنگ پہ لیٹینگ ۽ یلہ نہ داتگ کہ آئی چیرا اشرپ ۽ بارہا
کجام ناں کجام سرپدی رسنگ ۽ اُمیت بوتگ۔ آئی اشرپ ۽ سرانہشتہ کتگیں نبشتانک
کہ اے وھدی شنگ ۽ شانگ انت ۽ کوھنیں ماھتاک ۽ سالتاکانی توکا لوگانی کُنجاں
کپتگ ۽ رمیزانی وراک انت، دُرستاناں شوہاز کتگ ۽ وتی کار ۽ توکا کار آمدی نیں چیز
ھوار کتگ انت۔ ھمے پیماکچ ۽ دنگ ۽ پیرین ۽ سرپدی نیں مردُم کہ آھاں چہ وتی
پیریناں اشرپ ۽ بارہا چیزے ناں چیزے اش کتگ ۽ زاننگ، آدُرستاناں جُست ۽
پُرس کتگ ۽ کتاب ۽ راک سرجمیں کتابے جوڑ کنگ ۽ جُھد کتگ۔ ھمے پیماکچ
اشرپ ۽ اوبادگاناں ھم یک یک ۽ جُست ۽ پُرس کتگ ۽ ھرچی کہ گیشتر سرپدی
دست کپتگ، کتاب ۽ تھا جاگہ داتگ انت۔

اے درگت ۽ اے کتاب ۽ را مردُم یک سرجمیں پٹ ۽ پولی کتابے
گوشت کنت کہ ایٹی اَرزشت بلوچی ساز ۽ زیمیل ۽ دپتر ۽ تاں ابدانیت۔ ایٹی ابید
اے کتاب پہ Cross Cultural Study ۽ ھم باز کار آمدی کتابے بوت کنت
چیا کہ زیمیل ۽ رازبان ۽ قومیت نیست، اے جھانی انت۔ انچوش کہ مارچی وتی
ھمسائگیں ملک ۽ راجانی ساز ۽ گالبنداں گوں وتیاں دیم پہ دیم کنان ۽ چاراں، ھمے پیماکچ
مے ھمسائگیں راجانی ساز ۽ زیمیل ۽ سراوھدے کہ نبشتہ کنگ بیت، آھاناں ھم
مے ساز ۽ زیمیل ۽ تھا وتی زیملانی ھمدپیں زیملانی چارگ ۽ تپاسگ ۽ واسے یک
مُستندیں کتابے اے کتاب ۽ دروٹم ۽ دست کپ ایت۔ دُریتیں اے کار کہ
مرچی گلزار کتگ، سد سال ساری کسے ۽ بکو تین کہ آوھدی بازیں بلوچی سازندہ ۽
گوشندہ زندگ بوتگ انت کہ آھاں اَلَم ۽ چہ مے وھد ۽ مردُماں اے زیمیل ۽ ایٹی ۽
گوشندھانی بارہا گیشتر زاننگ بلے پدا ھم انچوش کہ پارسی ۽ گوش انت ”دیر آید،

دُرست آید“ دیرء اُتگ بلے گنج انت کہ اُتگ۔

گلزارء اے کتاب ء مکران ء گجپانی بارہا ہم باز جوانیں سرپدی دیگ
 بوتگ۔ چہ ملا مُراد ء آئی پنج ملک دینار ء بگرتاں میر اشرب ء دُرّا، ء پدا میر اشرب ء
 چک ء نماسگاں بگرتاں آئی اُنوگیں پسائندگاں دراء، کم ء گیش دُرستانی بارہا
 سرجمیں سرپدی دیگ بوتگ۔ میر اشرب ء دور ء باریگ، سور ء سانگ، چک ء
 پسائندگ، زہیروک ء زیمیر، زہیروک گوشی ء داب ء انداز، اشرب ء توار ء شہار ء
 بُرزی، تب ء رُوش، ء دگہ بازیں سرہالانی سرانوائیں وڑے ء گپ ء ثران ہم
 اے کتاب ء تھاہوار انت۔ ہمے پیمیر اشرب ء وشن گوشی ء سرابازیں کسہ ء داستان
 کہ مردماناں یات انت، آئی لچہ کاری ء دگہ سرہالانی سرانہم دلسیریں گپ ء ثران
 کنگ بوتگ۔

میر اشرب ء ابید اے کتاب ء توکا مکران ء دنگ ء بازیں پھلوان ء
 گوشندہانی بابت ء ہم باز جوانیں سرپدی دیما آرگ بوتگ انت۔ بازیں پھلوانانی
 نام، آہانی دور ء باریگ، جاگہ ء جھگیرانی بارہا ہم باز جوانیں سرپدی دیگ بوتگ۔
 اے انجیں سرپدی انت کہ ایشانی بارہا مئے دور ء گیشتریں مردُم ناسرپد انت،
 اگاں اے چنگ ء یکجا کنگ مہ بوتیں ات انت بلوچ ء آوکیں پسائندگ چہ ایشاں
 پھکار بھر بوتگ ات انت۔ اے زاتنگیں گپے کہ چیزے اگاں نبشتہ کنگ ء ایر کنگ
 مہ بیت، آوہد ء دُرء مجانی توکا چیر ترایت ء گار ء بیگوواہ بیت۔ اگاں ہمے پیمیں کار
 دیما آرگ بہ بنت تہ ایشانی برکت ء بلوچ ء آوکیں نسل پہ پھر ء شان گوشت کنت
 کہ یک وھدے مکران پہ پھلوانی شاری ء چنگس شاہگان بوتگ۔

واہگ انت کہ واجہ گلزار ء کتاب دگہ بازیں ورنہاناں سیکین بدنت کہ آ
 بلوچی ساز ء زیمیل ء گوشندہانی سرانہم پیمیں پٹ ء پول بکن انت ء بلوچی ساز ء

زیملی مڈی ء راجہ گار ء بیگواھی ء بہ رگین انت۔ ماراے زانگی انت کہ مئے ساز ء
 زیمیل، فوکلور ء سرزبانی لبزانک ء راجد پتر چیزے وھد ء مھمان انت وھد ء جاور باز
 تیزی ء بدل بوھان انت ء اے زانت ء سرپدی کہ اے چیزانی بارھامئے مھلوک ء
 یاداشتانی توکا مرچی است انت باندالم ء نہ بنت۔ اگاں مرچی ماھچ نہ کت تہ مئے
 پُشپداناں مئے سراگر یوگ ء ابید دگہ ھچ چیز دست نہ کپ ایت۔ بلوچ ء راجی ساز ء
 زیمیل ء شیر وندی ء مدگ ء تنے وھدی تیوگا بال نہ کتگ۔ ماھرچی کہ مرچی گپت ء
 وتی گوار ء کت کنیں باید کہ بہ کنیں، اگاں ناباند اپٹاھور کیں چادر اں ابید دگہ ھچ
 پشت نہ کپ ایت۔

ڈاکٹر صابر بدل خان

۲۰ فروری ۲۰۲۱ء، ناپولی، اٹلی

سرشون

سید ظہور شاہ ہاشمی (جنوری ۱۹۹۳ء) سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، تاکدیم ۱۵۳ تا

۱۵۴

2 District Gazetteer of Balochistan (1906) Gosha-E-Edab Quetta(1997), Vol-II, p.759

عسلی قومی، میر (اپریل ۱۹۶۷ء) میر اشرف شاعری، نوکیں دور مکران نمبر تاک

۲، تاکدیم ۲۱

نصیر خان احمد زئی، آغا (مارچ ۱۹۹۶ء) مکران ماں تاریخ، تاکدیمیاں، زندمان تربت تاکدیم

۱۱

کمالان گجلی، میر (اپریل ۱۹۸۲ء) کتاب لفظ بلوچی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، تاکدیم ۵۳ تا ۵۴

فقیر شاد (۲۰۱۶ء) میراث (شے قاسم ملک دینار جنگ شیر)، فاضل ادبی کاروان

مند، تاکدیم ۵۰۲

حمید بلوچ (۲۰۰۹ء) مکران عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفنس لائبریری،

ملیر کراچی، تاکدیم ۲۶۶

8 District Gazetteer of Balochistan(1906) Gosha-E-Edab Quetta (1997), Vol-II, p.689

فقیر شاد (۲۰۱۶ء) میراث (شے قاسم ملک دینار جنگ شیر)، فاضل ادبی کاروان

مند، تاکدیم ۵۰۳ تا ۵۰۴

عبدالرحیم صابر، قاضی (ماہ و سال نبشہ نہ آنت) مکران تاریخ کے آئینے میں،

تاکدیم ۲۰۷ تا ۲۰۹

11 District Gazetteer of Balochistan(1906) Gosha-E-Edab Quetta (1997), Vol-II, p.689

- ۱۲ فاروق بلوچ (۲۰۱۹) خانِ اعظم میر نصیر خان نوری، فکشن ہاؤس لاہور، تاکدیم ۸۰۳۲۲
- ۱۳ عنایت اللہ بلوچ، ڈاکٹر (۲۰۱۴) بلوچستان کا مسئلہ، جمہوری پبلیکیشنز لاہور، تاکدیم ۱۰۸
- ۱۴ فاروق بلوچ (۲۰۱۹) خانِ اعظم میر نصیر خان نوری، فکشن ہاؤس لاہور، تاکدیم ۲۶-۲۹
- 15 Naseer Dashti (2012) The Baloch and Balochistan, published by Trafford Publications, p.188
- ۱۶ ہیوز بیولر (۱۹۰۶) گزیٹیئر آف مکران، رجانک، جوادیاسر (۲۰۱۹)، الفیصل ناشران، تاجران لاہور، تاکدیم ۳۳۳
- ۱۷ عبدالرحیم صابر، قاضی (ماہِ سالِ نمبہ نہ آنت) مکران تاریخ کے آئینے میں، تاکدیم ۱۱
- ۱۸ فاروق بلوچ (دومی چاپ ۲۰۱۹) خانِ اعظم میر نصیر خان نوری، فکشن ہاؤس لاہور، تاکدیم ۷۷
- ۱۹ نصیر خان احمد زئی، آغا (۱۹۹۴) تاریخ بلوچستان (پنجمی جلد)، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، تاکدیم ۲۵۴ تا ۲۶۳
- 20 Hughes Buller (1906) Balochistan District Gazetteer Series, VOL VII, MAKHRAN, p.50
- 21 Hameed Baloch (2009) Makran Affairs (1840-1912), published by Sayad Hashumi Reference Library, Malir Karachi, p.256
- 22 Leech, Major Robert, (1844) “Notes taken on a Tour through part of Baloochistan, in 1838 and 1839”, by Hajee Abdun Nabee, of Kabul, 1838 and 1839, p.809. Arranged and translated by Major Robert Leech, in Journal of the Royal Asiatic Society of Bengal, LXIX, no. 154, pp. 786-826.
- 23 ibid
- ۲۴ کامل القادری (۱۹۷۴) بلوچی ادب کا مطالعہ، بولان بک کارپوریشن کوئٹہ، تاکدیم ۲۲۳
- ۲۵ ہمیش

